

МАТИЦА.

ЛИСТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

ИЗЛАЗИ:

десетог, двадесетог и последњег дана
свакога месеца на табаку и по.

ПРЕТПЛАТНА ЦЕНА:

на годишну 4 фр., на по год 2 фр., на три
мес. 1 фр. Рукописи се не враћају

РЕПРЕЗЕНТАТИВНА СИСТЕМА.

Државоправна расправа од Ђорђа Вукићевића.

III.

ПОЛИТИЧКА ПРАВА, А НАИМЕ ПРАВО ИЗБОРА ЗАСТУПНИКА.

На питање, ко има право вршити политичка права, а на име право бирања заступника народни, морамо правити разлику између репрезентативни монархија и демократија.

У монархијама има у главном две системе, по којима се државни сабор образује. По првој системи у државном сабору није заступљен народ као такав, већ поједини у народу постојећи сталежи, као племство, свештенство, велики посед, грађанство и т. д., — зато се и назива она сталежном системом. По другој системи заступљен је на државном сабору сам народ посредством своји заступника, који се без обзира на разне сталеже људскога друштва из средине читавога народа бирају, — за то се и зове ова система нарочито, и у ужем смислу, системом репрезентативном, а сабор по овој системи састављен — народним представнишвом.

У већине европски монархија беше све до новијег времена сталежна система основа устава државни. Ова система стајаше у свези са системом феудалном, по томе државни сталежи беху већином они исти, што и сталежи феудални. Сталежи бејашу нарочито позвани, да отачбину бране, у њиним рукама бејаше посед, они имађашу политичка права и утицаше у извесној мери у решавање јавни дела државни. Оваке сталежне монархије постојаше тако рећи до најновијег времена на целом европском западу; угарска конституција све до г. 1848. бејаше такође сталежна; а

шведска је држава још и данашњим даном уставно сталезна монархија.

Словенски народи никада нису познавали прави феудални свеза¹⁾; они беху првобитно демократски народ, код њи владаше савршена једнакост и не трпише благородства.²⁾ Прасловенске државе беху чисте демократије, „вјеће“ (Wiese) називаху своје народне скупштине, које држаше обично у храмовима богова, као што спомињу кронисте о острву Рујану, или на гробовима своји славни мужева, као у Чешкој на гробу Кроковом.

При свем том које упливом германскога права, које развитком војничкога сталеза стадоше се у разни словенски народа образovati неки благородни сталези и то на различни начин и под разним наименовањима, што је по себи довољан знак, да благородства не беше у прастари Словена. Словенско благородство и сталези ако и неимађаху искључни посед земаља у својим рукама, беху ипак у искључном поседу политички права, као што видимо у словенским монархијама за време Пијаста, Пшемислида и Немањића.

Што се напосе српске државе за време Немањића тиче, можемо слободно рећи, да она беше уставно-сталезном монархијом. Томе налазимо довољно трагова у старим кроникама, повељама и правним споменицима српским. Српски су владари у сваком важнијем делу скупљали око себе свештенство и властелу, те се договараху с њима.³⁾ Политичка права у српској држави уживаше свештенство велико и мало и властела велика и мала, као што сведочи увод у душанов законик, који је он у год. 1349. донео са „сабором правоверним“ т. ј. са патријархом Јоаникијем, са сви архијереји и црквеници мали и велики и властели царства мали и велики.⁴⁾ — Политичка права не имађаху

¹⁾ Мађејовски, Историја Славенски права по преводу др. Крстића стр. 123.

²⁾ Тај исти, стр. 113.

³⁾ Стеван Првовенчани у животопису свога отца Немање I. вели: „скоро призвавъ своего архіереа Єктиміа глаголема и урьнице съ и҃змени своими и уьстниє нерее старце же и вельмъже ское“, и ове све скупа назива „съборь“, с којима се краљ „събєсьдовавъ“; а на другом месту вели како је скупио и други сабор: „призвавъ къ себѣ архіереа своего, Калника рекомаго и пристаинка деломъ и кнезе зємљи ское, иже надъ властѣми, коєкоди же и конны.“ И свети Сава у животопису свога отца вели, да се световао са избраним властелима и бољарима малима и великими.

⁴⁾ Душанов законик у „Срб. Летопису“ од г. 1859.

остали становници српске државе, који су сви скупа себри*) називаше и којима строго беше забрањено саборе полазити.**)

Из свега се види, да у сталезним монархијама не утиче читав народ у решавање јавни државни дела, већ само поједини сталези. Сталезне монархије имађаху смисла, док се посед и интелигенција тако рећи искључно налазаше у вишим и привилегисаним слојевима људскога друштва. Што је право сопствености одрешеније, промет слободнији и просвета шира и општија постајала, тим су више почели сталези од свог значаја губити. Уз ово ваља споменути, да су сталези већином своје сопствене интересе неговали и предпостављали их интересима државним. Тиме је положај сталезни монархија јако уздрман. Народи почеше све више осећати тежњу за слободом и једнакости. Луј XVI. би приморан у год. 1789. поред племићког и свештеничког сталеза позвати и заступнике народа као трећи сталез у државно веће. И почем се ови сталези не могоше споразумети прогласе народни заступници себе за народну скупштину. Тим актом паде за увек сталезна монархија у Француској; а задрмаше се све остале.

Данас већином њихово место заузимају монархије са системом репрезентативном. По овој системи добија изрази целокупни народ, а не тек поједине класе и сталези народни; у место посебни интереса постаје меродавним општи интерес народни; у место привилегисани сталеза бира целокупни народ заступнике на државно веће, те посредством ови утиче у законодавство, владу и правосудство државно.

У репрезентативним монархијама и демократијама од велике је важности питање: по којим начелима да се установе права политичка, а наиме право избора заступника?

Ово питање находимо у разним репрезентативним државама на разни начин решено. У гдекојима је усвојен шири у гдекојима ужи демократски базис. У највише репрезентативни држава

*) Под Себрима у старој српској држави разумеваху се грађани, меропси и отроци, једном речи сви невластели, који неуживаше политичка права. Тога је мњења и Мађејовски. Види „Историја Славенски права“ стр. 198. и др. Никола Крстић у „Гласнику Србске Словесности“ VI. VII. То се види и отуда, што душанов законик на више места преманоставља властеле себрима. Зак. 85. 86. 45. 46. Одређујући каштигу за поједине преступе прави разлику између властела и себрова одређујући првима мању, а овима већу каштигу.

**) Себрова събора да икъсть, кто ли се обрѣцеть съборникъ, да мѹ се ѹши оурѣжита., Душ. Закон. 61.

зависе права политичка од извесног цензуса, т. ј. мере, по којој поједини грађани материјално на достижење државни цели приносе.

По нашем мњењу политичка су права природна и урођена права свакоме држављанину. Без доказане кривице никоме се она одузети не могу. Зато их сваки пунолетни грађанин без разлике слободно вршити сме.

Свако ограничење у овом погледу вређа природна права човека, и не допушта народној суверености да истином буде. Ко је приморан држави плаћати, за државу у бој ићи, законима државним повиновити се, — тај ваља и право да има са другима бирати заступника, који ће утицати у решавање јавни дела државни. Где ова права нису свим пунолетним грађанима уступљена, ту ће увек бити незадовољника и то с правом, и таква се државна установа никако на дуго одржати не може.

Ограничење политички права на извесни цензус такође је неправда. То би значило од државе направити велико акционо друштво, у коме само онај право гласа има, који толико и толико плаћа. Тиме би се нарушило опредељење људско, морална основа и виши унутрашњи значај државни. — Истина је, да они, који сами држави ништа не прилажу, немају право располагати са прилозима други људи. Али је мало такви, који држави ништа не прилажу; сваки је обвезан бар на главу порез плаћати; — а поред тога колико стоје свакога човека непосредне потрошарине а наиме на различно пиће, месо, шећер, дуван и на друге небројене артикле, који се обично у обзир не узимају? Право је дакле, да сваки грађанин има права утицати тамо, где се државни терети порезују, да неби он у оним порезним врстама, које се њега тичу, несарамерно оптерећен био. С правом би искључени могли бити само они, који од туђе милостиње живе, јер ови немају никака права о туђем имању располагати.

Славни енглески државник Стуарт Мил*) држи, да је за уживање политички права неки извесни степен образованости нуждан, зато предлаже да се политичка права уступе тек онима, који бар читати и писати знају. Овако ограничење права изборног није још ни у самој северној Америци уведено, где је већина читању и писању вична; зато се још мање може усвојити у другим државама, а најмање у таковима, где се сама држава врло мало постарала око образованости народа, те није сваком грађанину ни прилика дата, да си набави најнужнија животна знања. Општа

*) John Stuart Mil: Betrachtungen über Representativ-Verfassung. Превод немачки од Dr. F. A. Wille. Zürich. 1862. стр. 109.

народна просвета морала би предходити таковоме ограничењу. Оно би могло бити на месту тек онда, кад би школа и поука постала свима без разлике приступачна, па би тек на појединима кривица била, кад си неби хтео набавити она знања, која су за свесно извршавање политички права потребна. При свем том незнање и политичка неувиђавност јесу једини најглавнији основи, због који и сами слободоумни Американци искључују не само женскиње већ и црнце од уживања политички права.¹⁾

По нашем мњењу дакле политичка права имају бити општа за сво пунољетно грађанство изузимајући наравно злочинце, малоумнике, фалите и оне који од туђе милостиње живе.

Противу права општега гласања наравно да су оне државе, у којима се течајем времена и усљед разни политички одношаја, — развише разни социјално-политички кругови и класе, које са својим посебним тежњама и интересима у великим противностима једно према другом стоје. Такове државе стрепе од могућег надмоћија једне класе, којим би тежње и интереси други класа у опасност дошли. С тога и сама уставна Енглеска врло лагано и штедљиво поступа у поправама изборнога реда, бојећи се да би при општем праву гласања један и то рукоделски сталеж све друге надкрилио, те на уштрб другима до искључне власти државне дошао.

С тога наилазимо у енглески слободоумни државника на различне покушаје и предлоге, како би се са општим правом гласања општност и целокупност државни интереса у свезу и равнотежу довела. Стјуарт Мил²⁾ предлаже, да се онима што у интелгентније класе спадају не један већ више вота уступи. Брохем³⁾ и по њему и Кауц⁴⁾ предлажу, да поред општег народног представништва на државном сабору буду заступљени и поједини важнији сталежи државни, како би поред опште воље народне уједно и стручна знања и интереси поједини класа до израза дошли и право гласа добили. Ми се не ћемо упуштати у подробности ови предлога једно што по себи нису довољно савршени, а друго што за нас практичне вредности немају, јер наши друштвени одношаји стоје на много природнијим основима, него ли што су на

¹⁾ Gustav v. Struve: Grundzüge der Staatswissenschaft. Mannheim 1847. II. стр. 191.

²⁾ Stuart Mil: Representativ-Verfassung. Zürich 1862. стр. 116.

³⁾ L. Brougham: Philosophie der Politik. III. стр. 63.

⁴⁾ Kautz Gyula: Politika vagy országásattan Pest 1862. стр. 273.

западу европском, по томе и не треба у нас никакви вештачки и неприродни средства, којима би се тек природна једнакост у нашем народу нарушила, — а ова је најздравија основа за слободни развитак државнога живота.

(Наставиће се.)

КРАЉЕВ СТЕГОНОША.

Силан краљ се негде спрема,
Куда ли га гони бес —
Што сакупља момчад силну,
Живу иекру, камен, трес?

Силан краљ се на бој спрема,
Купи момчад чилу сву —
Што за краља крвцу лију,
За оташтво умиру.

Трећи пут се диже краљу,
Да татарски сломи бес,
Зато зове силну момчад,
Живу иекру, камен, трес.

Стегоноши, младом момку,
Стег му пружа крвав сав,
Па му збори: „Буд' и одсад
Ко што досад беше здрав.“

Стегоноши лице плану,
Оком сену живи жар,
Весело се краљу клања,
А крвави грли дар.

Јасна зора првим зраком
Кити горе, кити брег —
По пољима испод гора
Крешташки се вије стег!

Према сунцу — копље блиста,
Оштрих стрела — тврђан лук —
А низ камен каткад звизне
Отровнице јасан звук.

„На татаре“ силно јекну,
И ко силан тресну гром —
Звижде стреле — копља бојна,
Звекет сабље — силан лом.

На бедеме тврда града
Крешташки се вије стег —
А около пада јунак —
Крвљу с' купа камен брег.

Мутна Млава хуком јури,
Крв јој сили њезин ток —
А сунце је за три копља
Одскочило небом скок.

А тек врева почела се,
Жесток бојак, жесток љут —
Али где је стегоноша,
Где занесе њега пут?

У сред стана татарскога,
На врхов'ма планине,
У мукама понајжешћим
Стегоноша умире.

Са чардака окићених
Спусти с' хитро један цвет,
У сусрећу младој души
Што већ беше на излет.

И тихо се женско краде
Крај степена тајних туд —
У оку јој суза блиста,
А пламти јој женска груд.

Тихо шапу: „За њега ће
Многа глава љубит' тле“,
Па се онда хитро спусти
Низ потајне степене.

А около бруји, сева,
Копља звижде, сабље лом —
Ал' у часку једном сену,
Међ татаре паде гром!

Ноћ се спушта тиха, блага,
Легла бура, мир је свуд —
А краљ тражи лену цуру,
Ал' ње нема нигде туд'.

(Из Зоре.)

Са степенa тајних мину
Женска слика — за њом гле —
Иза леђа тих татарских
Мач и муња затире.

Јоште једном јарко сунце
Облак стрела заклања —
А пред краљем — на колена
Татарин се поклања.

Мутна Млава журно дeре
Ко помамна љута звер —
Собом носи крвав цветак —
Татарскога краља шћер.

РАДМИО ЛАЗАРЕВИЋ.

МОЈ АЛБУМ.

(Продужење.)

— Ти хоћеш да умреш? — одговорим му, погледавши га ладно и прекорно, — а да је због чега већ због једне девојке! Да те је стид и срам, тебе неје српска мајка родила! Ти као да заборављаш, да си човек и да се тако мораш борити. Уздишеш, место да радиш, хоћеш да умреш, у место да посветиш млађану снагу народу своме! Дођи себи, Милане, и признај, да си у овом тренутку јако малодушан био!

Ове речи моје јако га дирнуше. Дуго неје могао ни беле проговорити. Врелу главу своју нагнуо је на руку моју и тихо је јецао од плача.

Та искрена туга његова до срца ме је дирнула.

— Милане, драги Милане, — рекох благим гласом, — ако ме волиш истинито, од срца, онда не ћеш више тако говорити!

— Ради са мном што ти је воља, — одговори по кратком ћутању испрекиданим гласом. Немам своје воље када сам уза те. Ја ћу те у свему слушати ако ми само допустиш да могу близу тебе бити.

То изрече и оде из собе. Дуго сам гледала за њим и у том тренутку радо би жртвовала била и душу своју за срећу његову.

Ноћ која је иза тога нашег разговора дошла, неје донела ни мени ни њему сна на очи, ни мира у груди.

Милан се од то доба све више и више губио. При столу

једва да је што окусио, а слабо је што и говорио. Блед је био и само кад је мене погледао засветлила му се у очима нека грозничава ватра.

И моја сродница патила је с нама заједно. Она је од природе жива била, брзо се расрдила ал' брзо се и одсрдила. Обично је добре воље била, па за то неје могла трпети јада и туге. С тога се и љутила на нас обоје, па како је сина свога волела, то сам јој само ја долазила крива.

Шта сам могла друго радити, него премишљати и Богу се молити.

Много сам пута читала а још више пута слушала да је позив девојачки: друге усређавати, другим речима: удати се! Веома би то лако ишло, да до пусте воље стоји, ал' срце, то јадно срце, не даје се увек варати нити обмањивати!

Многи су мислили о мени, да сам сањалица, да у свему претерујем. Зар сам могла шта силом што сам така постала? Да сам знала мушке залуђивати, па тако до каке добре партије доћи, држали би ме за много паметнију. Ал' шта могу на силу кад сам такве настране ћуди, да се не могох одлучити да се удам. Стрепила сам од удадбе не знам ни сама зашто.

У неспавању проводила сам ноћи. Моја сродница донекле је трпела и ћутала, ал' једном удари у пребацивање: како сам ја неблагодарно створење, како немам срца, кад могу такве покоре и од себе и од других градити и како би већ крајње време било, да се опаметим, па да тако радим као и друге девојке.

Мени неје требало више што рећи. Узбуђено ухватим је за руку и овако јој одговорим:

— Неје моја кривица што вам немир градим по кући. Бог ми је сведок, да ми је сва жеља била, да се другима допаднем. А што сада више тужим него обично, узрок је што осећам, да морам одлазити из куће, у коју сам тако свесрдно примљена.

Тако се чинило као да су ове речи моје изненада затекле сродницу моју. Особито је дирнуло кад споменух да ми више код ње станка нема. На мах поче благим гласом:

— Ето ти на! Одмах прети одласком ако се мало укори! То ми је дакле награда, што ти у место матере мати хтедох бити? Зар ти неси уверена о томе, да те волим као дете своје! Та то би највећа неблагодарност била од тебе да нас оставиш, и ја све једнако мислим, да ти то не би могла учинити.

То рече и остави ме саму.

Неко време гледах за њом непомично, ал' на једанпут глава ми стаде буктати, заносити се и ја грунем о тле.

Кад сам себи дошла видех Милана и матер му око себе. Не знаш ко ми је од њих већма хтео да угоди.

Милан је са свим заборавио на себе. Видело се, да само за мене живи. Пазио је на најмање кретање моје само да би ми могао и најмању жељу испунити. Више пута опет видех га где се замислио, па као да не зна шта се око њега збива.

— О чему премишљаш? — запитах га.

— О томе, како би ја најзадовољнији човек на свету био, кад би те могао сретну учинити.

— То можеш лако постићи: не води бриге о томе, јер ја то не заслужујем, — одговорим му дирнутим гласом.

Милан ућута, ал' ме погледа тако болно, да сам од тог погледа почела у срцу зепсти.

Миланова мати имађаше другу, која нас је чешће полазила. Беше то поутегла девојка од једно четрдесет година. Паметно и разборито знађаше о свему говорити, па тако лепо, да ти је милина било слушати. Разговорна је била, али се често задубљивала у мисли и мени се чињаше да у таким приликама помишља на прошлост своју, која као да јој се неје смешила.

Мене је особито радо имала и кад је год могла гледала је да се са мном разговара, да ме поучава и да ме на ништавило наше опомиње.

— Како си, Соко? — рече ми на скоро после мога разговора с милановом матером. Чујем да си целу кућу испреметала. То је, да видиш, тежак посао за тако слабо створење. Ал' за што си тако тврдоглава те на једанпут три живота јадом и чемером пуниш.

— Ја вас не разумем! — одговорим пренеражено.

— Знаш да ти само добра желим, па те баш за то озбиљно опомињем, да будеш према мени искрена и да ми кажеш: не би л' била вољна сретним учинити круг, у којем сада живиш. Слаба си, драго дете моје, па ти треба у животу потпоре, а те ти не треба на далеко тражити. Ја ти препоручујем Милана: млад је, леп је, и јако те воли!

— Да ми ко други тако што предлаже, не би се ни најмање чудила, — одговорим ладно; — ал' не могу да разјасњим себи за што баш ви то чините.

— А ко за што ти то тако чудно долази? — запита и погледа ми оштро у очи.

— За то што сам вас виђала да сте се и у највеселијим друштвима на једанпут поозбиљили. Дуго сам премишљала о томе па сам на послетку до тог уверења дошла, да то без неке неје

што се не удасте. Па кад сте се после таквих тренутака опет почели смешити, не могах од себе одбити мисао, да несте образине на себе узели.

— Шта то говориш мила моја? — одговори, усиљено се смећећи, а по цртама на лицу јој видело се да је у забуну.

— Говорим као што мислим да може бити.

— Ал' ако би ти рекла, да се вараш!

— Е, онда би молила за опроштење што сам вам криво учинила.

Она ме погледа чудноватим погледом, после тога пољуби ме у чело и даде се у крупне мисли као да је сама самцита.

То ме још више охрабри те тако продужим:

— Веома добро знам, ма да ми не рекосте, да сте тек с поља весели. Знам, да ни једне прилике не пропуштате где можете шта добро учинити, само да би вам живот како цели имао. Знам, да благослов распростирете где дођете, ал' све то не пуни вам срце срећом. Живот наш има цел, коју само једним путем можемо постићи, ал' судбина нам често не допушта да тим путем гредемо.

— Добро говориш, драго дете моје, — одговори и стаде бријати сузе из очију. Тај је пут пред многима затворен, ал' међ тим многима неси ти најнесретнија. Ти се још неси преварила, само што много сумњичиш, а то још неје највеће зло на свету!

Ја је погледах и приметих да је у забуну. Да је дуго не мучим окренем разговор на други предмет.

— Секо, — рекох весело, — сад ја тражим нешто од вас.

— А шта то? — запита весело, радујући се, што се манусмо разговора, који је непријатно дирао.

— Сродница се моја срди на мене. И Милана мори сета, а све то мене јако дира. За то би се радовала кад би се у ову кућу стара добра воља вратила. Ја ћу од сада безбрижније живети, а и Милан ће мени за љубав свашта учинити. Гледајте и ви од ваше стране, да се врати старо добро време.

— Гледаћу, — одговори, — само ти морам рећи, да ти се чудим што весељем хоћеш да угушиш гују у срцу свом! Добро, дете моје, ради како мислиш, да ће по тебе понајбоље бити, ал' ми мораш обећати, да никоме не ћеш наш разговор показати.

— Никад ни до века!

И оде. Дошла је смешећи се, а удалила се са сузама у очима. У том тренутку осетих, да има од мене много несретнијих, који осмејом покривају јаде своје. Наумих тврдо да и ја то чи-

ним, а била сам уверена, да ме одсад не ће нико више наговарати и натеривати да се удајем.

Не хтедох маха дати срцу, да како после са своје попустљивости не страдам.

(Продужиће се.)

ВУКАШИН.

Уломак из трагедије кнеза црногорског Николе.

Ч И Н III.

ПРИЗОР II.

УРОШ И ЈЕЛЕНА

ЈЕЛЕНА.

Сваки данак по нашем вјенчању
Љубав ми је према тебе расла;
С те љубави круна, царевина,
Омилиле — срцу се привиле:
А ти таквим излазиш питањем
Након пуних дванаест година
Од кад смо се, царе, састанули. —
Немој своју гријешити душу!
Немој мене јадну вријеђати!...
Слушај. — Ја сам кадра Вукашину
Отровану жељу изпунити:
Макнућу се, раздвојити с тобом,
Само змија што у њедру храниш,
Твог ми мира корен да негризе. —
Ти се кунеш и јамце ми дајеш,
Све што ти се свијетло родило
И потекло од старог Немање,
Да се са мном раставити нећеш...
Вјерујем ти. — Но размисли добро,
И пропитај и лијепо види;
У Србији, ако сам на одмет,
Да ми кажеш — ја ћу се макнути...
То смо дужни обоје Србији:
Љубав ће ме кр'јешком учинити,
Да без тебе, бијели свијете,
Срећо, душо, очи обадије,
Негђе с краја неумрем од јада. —

УРОШ.

Ријеч царска, ни име предака.
Нека јамци небуду одлуци,
Коју дадох краљу Вукашину,
Кад с' осмјели предложит ми разиуст;
Него по сад ево ти залога
У Урошу Душанову сину:
Ће ћеш с њиме?... оли у Бистрицу?...
Ол' у Шару међ' ледове пусте?...
Ће ћеш? да ну?... оли у сред ватре?...
Хоћеш љуто да дохватим гвожђе,
Да разпорим прса Урошева,
Па да видиш што у њима лежи?...

ЈЕЛЕНА.

Нећу јамца, а нећу залога:
Јамац ми је тврда твоја љубав.
Одавде*) ме њешто подушире,
Те ти ласно могу вјеровати;
Но се бојим, — нијесам ти жива,
Да ти главе Вукашин недође....
Знаш ли подли начин на који је
Угасио дом у Пирлитуру
Најбољега србскога јунака,
Кад погуби војводу Момчила
С девет брата, с девет братучеда
У Језерам испод Дурмитора?

*) Стављајући руку на прса.

Знаш ли, кад смо дошли из Сријема,
 Кад Никола и Марко збораху,
 Краљ Вукашун да је отишао
 У Дукаћин, да њешто помири;
 А тамо се навлаш уметнуо,
 Тек да мути и за себе ради. —
 Ох! да знадеш куд је закроио;
 А није ти тешко видијети....
 Синиша је брат Душану цару:
 Бога-ми ти в'јеран шћаше бити,
 Он да ти га није оштетио....
 А да ко је, до њега истога,
 У дослуху са Војном Цезаром,
 Иска сина у цара грчкога,
 Да му преда круну и Србију? —
 Теке виша у народу мутња
 Да се роди, и ружно да ти је,
 Звао га је; ал' мислио није
 Ни круну му, ни Србију дати.
 Ја сам чула. — Тога истог пута,
 Кад у Серез Грци затворише
 Малић Срба нашијех јаднијех, —
 Е се бјеше Вукашин пре'ао,
 Да nebude као што је река,
 Кад ли Грци с Турцима см'јешани
 У Филипе потом побјегоше,
 Вукашин се није радовао
 Да твој народ добије поштење;
 Него сина Царева Матију,
 Што га храбри Срби заробише,
 Онет пусти, — да двору грчком
 Удвори се, и буде на вољу. — —
 А ко ти је дивну Тесалију,
 Сријем равни, Зету, и Приморје,
 Мачву, Босну, Херцеговину,
 Одвојио од твојега царства?...
 Све ти узе... Разћера ти племство;
 Војске нема!... Све се запуштило!...
 Цркве, штоке, трубе ко пећине;
 А лукавством цио Призрен дише...
 Јели тако? — Пак погледај само,
 Ма и сјенку можеш ли спазити

Душанове земље и управе....
 О! да тужна, ужасна срамења!...
 Ал' све просто по сто пута било,
 Тек да би ти живот поштедио! —

УРОШ.

Зар ли збиља говориш Јелено,
 Да Вукашин још и на то см'јера?...

ЈЕЛЕНА.

Душа би га ваљда забољела,
 Пошто твоје оте властвовање
 Да т' и живот узме, Господару?...
 Бјежи негђе, ако Бога знадеш!
 Уклони се смрти очевидној! —

УРОШ.

Ће да бјежим?... До Србије, игђе
 Утецишта имаде ли мени?...
 Ево кад бих у Грчку пошао: —
 Грчкој дати тако задовољство
 Ја немогу никако, Јелено,
 Ради отца мојега Душана.
 Ево кад бих пошао у Мађарску: —
 Спомени се рата крвавога;
 А ни друге помање чегрети,
 Међу нама нијесу утрте.
 Да бих поша опет к Млечићима: —
 Ко се може на њих ослонити?...
 Та најбоље, — остати ћу овде,
 Нек крв моју моја земља пије. —

ЈЕЛЕНА.

Немој тако за Бога милога!
 Бог је људма разум даровао,
 Да се клоне сваке погибељи,
 Што њихову пријети животу.
 Који човјек биће незаклања,
 Грдно гр'јешни небу и свијету. —

УРОШ.

Истина је. — Зло је сама себе
 Човијеку макнути на душу.
 Негђе ваља бјежат свакојако;

И хајдемо, ништа не помаже,
У Дубровник да се уклонимо.

ЈЕЛЕНА.

Ето тако, моја круно сјајна!
Дубровчани нас ће прихватити
И држати, ради успомене
Добročинства покојног Душана....
Када ћемо, ријешити се брзо.

УРОШ.

Пошто славу светог Арханђела
Још један-пут овде ославимо.

ЈЕЛЕНА.

Ја полазим даклен....

УРОШ.

Да се спремиш?...

ЈЕЛЕНА.

(Пође замишљена, но са дна позоришта
опет се врне.)

УРОШ. (међутим настави.)

С Богом остај дивни завичају!
С Богом земљо лијепа Србио,
Душанова срећа те пратила! —
Остај с Богом јуначки народе,
Бог нека те за ово некара! —
(Утире сузе.)

ЈЕЛЕНА.

Та неплачи. — Бог правицу штити;
Помоћи ће теби и Србији. —

УРОШ. (тргне се.)

Зар ти ни још?...

ЈЕЛЕНА.

Оставих те сама;
А њешто ми опет на ум паде.
Ти код трона умиреш од глади,
А камоли нећеш у свијету;
Па се вратих ово да те питам:
Хоћемо ли собом понијети
Наше круне и драго камење,

Нек се код нас нађу, Господару,
У далеку и туђу свијету,
Кад готова неимадеш новца,
Да понесеш собом у Дубровник?...

УРОШ.

О Јелено!... ту те познајем. —
Што говориш? што ти на ум дође?
Зар Србију мајку да похарам?...
Што да носим?... Доста је срамоте,
Остављати — камоли носити. —
Истина је да готова новца
Немам на пут собом да понесем:
Сви порези србске царевине,
И приходи мојијех добара,
У рукама су краља Вукашина;
Но ћу б'јегом својијем пон'јети
Добра дјела мога родитеља,
Ил' да рекнем — тамо ћу их наћи;
Јер се надам, да код Дубровчана
Благодарност није изумрла
Према отцу мојему Душану;
Који им је мудру републику
Поштовао и од зла бранио,
Који им је и земље и мора
Одвајао од својега царства.
Ја ћу наћи код оног народа,
Племенита доисто и мудра,
Уживање најслађег прихода:
Благодарност — за отчева добра....
Ти из двора даклен неузимљи,
До онога, што ти на пут треба.

ЈЕЛЕНА.

Вјере ми сам ја мислила исто,
И још прије казала сам теби:
Дубровчани нас ће прихватити,
Ради свекра мога великога....
И до душе јесам сагр'јешила,
Што те бијех зато упитала.
Ема шта ћеш? — боље је и питат,
Нег се опет са далека кајат!
А свакако бјех се напредила,

Живота ми твога Господару!
Ако рече да собом узмемо
Наше круне и драго камење,
Да ти рекнем немој, остави се. —
Не, — Јелена, жена Урошева

Неће свога друга свјетовати,
Да учини, што у пуној мјери
Неби складно и пристојно било:
Твоме чину, твоме достојанству. —
(Одлази)

БИЉКА ШТО ЈЕ НЕГУЈЕМО.

(Продужење.)

Између многих знаменитих кемичних промена у биљу ево да само споменемо промену боја на цвећу, чим се неке материје ставе на корен, да их сиса. Кад се после прах од смрвљена дрвена угља под георгине, руже, петуније и остало цвеће, а оно изађе боја од цвећа сила угазителија и лепша, и цвеће сила пуније. Сода (шикшов) начини од белог зумбула црвен, али најразличније боје даде цвећу фосфорски натрон. Као што бојација додаје различне кемичне зачине у своје ардове и купе, да начини различне боје, и додајући ову ил' ону зачину у часу боју промене, исто се тако и у биљци мешају они кореном посисани зачини, те изађе на цвету нова боја.

И опет нису ове кемичне промене на биљу ни близу онако важне ни знамените као оне, што их непрекидна нега и вештина учини на најобичнијим расадима и усевима. Онај големи и сочни корен од оне гиганске алтригемске мркве није ништа друго, но онај дрвенасти и мршави корен од наше дивље мркве, ал' добром негом и довољном раном нагојен и оплемењен. Наш купус, кељ, келераба, оне небројне врсте од белих и осталих репа долазе преклом од неких дивљих репа, што имају једно дрвено стабло, горак лист и посве никакав корен. Наш кромпир са оним небројем врста долази од оног кржавог и горког корена од дивља кромпира, што оно расте на морској обали у Чили и Мексици. Тако су и наше јабуке, крушке, шљиве, брескве и кајсије, наше грожђе и све друго сочно и слатко воће, онај воћарски украс наших трпеза, све је изведено од познатих јадних и опорих дивљака, и куда год се по нашим вртovima обазреш, свуда ћеш пуно наћи ових чудноватих преображаја.

Исто је тако и са нашим житама. На француским и талијанским морским обалама расте и данас она незнатна и чемерна травица Остика (Aegilops), ал' пресади је у врт на бољу земљу и негуј је, одма ће јој зрно набубрити, и кроз више колена до-

брог гајења изађе права најбоља шеница. Исто је тако и наша питома зоб, јечам, раж, кукуруз; сви су изашли од дивљих и незнатних травица, као и оне различне врсте од дуре, пиринца и проје, од чилијске и перуанске гиноје, чим се у бољу земљу посеју и ставе на добру и обилату рану, одма потече у њима сок обилатије, и изађе од њих не само угледнија трава него и поједини делови њени и семе крупније и племенитије. Тако ће још и много наше дивље зрно и цвет изаћи на велико име, док само вешта и вољна рука око њих настане, и негом га од дивљаштва избаве.

Има много ако и дивљег али корисног биља, што само собом иде за човеком и најрадије се около његових станова находи, ма да он на њих и не пази и незна их. Много путује и сели се за њим од места до места преко бела света; тако стоје крљ (Sonchus) биковача ил' смрдац (Datura) непрестано около његових ђубришта; лобода, штир, штаваљ, тарчужак, старачац около његових штала и по гумнима; неке стоје уз пут, куда он са својом марвом и стоком пролази, или се шире по јарковима, којима се ограђује: тако су боквице, водопија; или се шире по опалинама од старих зидина, као живи сведоци, да је он ту некада становао, н. п. коприва. Тако је са европским одсељеницима прешла и раширила се гомила биљака и корова у Америку и у Аустралију, па кад ко од нас онамо сад оде, а он се чисто обрадује, кад онде опази своје старе познанике, што га сећају и теше за његовом старом отаџбином и чини нову познатијом и некако питомијом. Има многе биљке, за које се не може баш рећи, да су за човеком отишле, него су као и он тражиле за се згоднију земљу, да се насите, а друге волију да су уз њега, научиле се од вајкада на његов стан, баш као оно верни пси и вребљиве мачке, што не могу да буду без њега, па ако се де и нађу, де још њега није, а оне га једва чекају, па чим дође, одма се око њега скупе и настане, зато што само около његовога стана находят за се удедније кемичне ране, него на другом месту.

Да опстанак биља зависи само од згодног кемичног табана најбоље се види на оном најситнијем биљу у квасцу, са којим замешујемо леб, ил' са којим наведемо у слатким соковима врење. Натопи у води шећера колико год може да се растопи, док се начини шећерна питија, сируп, па баци у њу само једну мрвицу од квасца: од часа почеће расти, дизати се; на питији изађе пена, узавре; а начини питију од гуме, растапајући гуме у води колико год може вода да прими, па баци квасца малко, не ће се ни помаћи, нити ће вретити, јер овде нема као онамо згодне ране за

ту чудновату биљку, те тамо може, а овде не може да расте, да живи и да се множи.

У слатком виновом соку находи ране још боље. Нацеди мало грожђа и прецеди сок, да је сасвим бистар, па ће опет за неколико часа да узбуја, да се замути, запени, једном речи узавре, и за кратко време изађе озго на њему дебео таван од квасца. За неколико часа намножи се милионима она ситна биљка, што се на најоштрије стакло може да види; у 1 □ палцу оне пене има грдан број од 1152 милиона комада. Цела биљка није ништа друго, но само меурић, зрнце у величини $\frac{1}{750}$ до $\frac{1}{2500}$ од палца. Биљка ова само за то се тако чудно у овом слатком соку намножи, јер у њему налази ране, што јој годи. Исто је тако и са оним биљем, што расте у земљи; свако расте здраве и весело, док довољно ране налази што му годи, а чим ове почне нестајати, одма почне и биље опадати, смањавати се, кржавити; додали се земљи ђубрењем оног материјала што јој недостаје за рану оном биљу, од часа опет биље оно оживи и веселије главу дигне.

Тако има и других још чудноватијих кемичких промена у биљу, и морали би се упропашћивати од чуда, кад би их само могли опазити и гледати. Али је данашње знање кемије још доста слабачко, те нисмо у стању изјаснити, како су н. пр. cadre различне биљке и различни удови њезини, од исте ране, што је из ваздуха и земље посисају, да начине оне сасвим различне материје у свом телу. Из макових главица цедимо сок, што се осушен продаје у апотеки под именом опија. Из коре од киновог дрвета правимо онај неисплаћени лек од оне уморнице грознице, кинин, помоћу којег луту ону болештину одбијамо. У листу од неких биља, као што је дуван, буника, кукута, кудеља и др. налазе се смртни отрови, што се дегде као најснажнији лекови употребљују. У листу, цвету и плоду од многога биља има драгоценог уља, што га трошимо за јела, или горемо у жијцима и кандилима, или се њим у различним занатима и вештинама многостручно служимо.

Исто је тако чудновато и непоњатно, на који начин различна биља оне своје дивне боје начине, а од исте ране, што је сисају из земље и ваздуха као и друге, што одма уз њих стоје, и на истом месту расту, а ни мрве од оне боје немају. Броћ, руј, грозбоја дају лепе црвене боје, међу њима расте сач, што даје ону лепу плаву, и жутилова трава жуту боју.

Исто је тако знаменито мноштво различних материја, што их од једне једине често незнатне биљке добијамо. Од оне малене биљке ланке добијамо окром лепе жице за предиво и платна, још

и уље, што га на небројне потребе узимљемо: оно нам светли у кандилима, од њега се прави леп сапун, без њега неби могла опстати она лепа вештина сликарства, штампарско црнило неби без њега ништа ваљало, па још служи семе за лек, и употребљује се за рану, најпосле и она љуска, што иза цеђења уља преостаје, служи за гнојење земље као и за гојење стоке. Колико је то користи од те јединцате малецне незнатне биљчице!

Тако има у различним дрвима врло различних и скупоцених смола, трпентина, почевши од колофона, оне најпростије смоле, којом оно егедуши жице и гудала мажу, па до мирисна тамјана и измирне, алоје и бензоје, што их милиони од људи као најскупоценије мирисе на својим светим олтарима Богу на жртву спаљују.

Ови и небројни други појави на биљу показују какве се различне промене у биљу збивају са оним материјама, што их из земље и ваздуха као рану сисају. Узми биљку у цело или сваки део од ње, свуда ћеш наћи неброј промена, свуда различних материја, којих ван биља нигде нема; направе се само од оно мало познатих материја из ваздуха и земље, што их озго набројасмо.

(Свршиће се.)

П О Д Л И С Т А К.

Светковина „Слободе“ у Пожуну.

На Духове прослависмо 25-годишњицу наше дружине. Слависмо како могосмо; а да л' могосм', ко што би требало — ево вам делања, судите! Учини л' се коме „гиганту“ — кога је „нужно“ опоменути на оно: *procul omnis esto clamor*.... да свечаношћу овом „ништа“ не рекосмо, оно нек' га сусретне ова топла изрека професора Лишке, председника „Слободе“, којом следеће казује: да му је веома драго, што види, да „шест“ млади Србаља у туђини оно чине, чему се трипут толико Чеха и Словака у Пожуну, а не мање и цео српски народ радује....

На Духове дакле слависмо ту славу, о којој вам ево зборим.

Светковину отвори Јован Грчић читањем своје песме: „Вилино благо“, која је за поменути свечаност написана. Ево те песме:

I.

Крваво чело босански брда	Душманско све је!....
Сумраком тоне у нојцу тавну;	И сумрак таму душмански веје....
Тоне, да скрије жалосни спомен—	Сумраком душа тирана дише,
Жалосну крвцу, — старинску, давну.	Те злобним дахом отровно пише

По тужном срцу злосретне раје:
 Јарост и злобу! ...
 У немом' добу —
 Нема је речца....
 Нема је речца,— и опет неко
 Живо је речцу живану реко —
 Речца се ори ...
 Одјек јој збори:
 „Децо моја расплакана!
 Не тужите у самоћи,
 Ја вам носим бела дана
 А Бог ће вам благ помоћи!“ ...

Бошњак се крети...
 А тужна деца страотно гледе
 Бабово челе, образе бледе....
 „Ко збори, бабо?“
 „Вила је, децо! посестра тужна,
 Посестра наша — народа сужна...
 Рече нам радост, пружи нам наду,
 Спомену зору... румену... младу—

Ули нам моћ!..

 Прекрстите се — злобна је ноћ!“...

 Дрхћућом десном деца се крсте...
 Крст им је: живот, утеха, нада
 Бранилац жића слабачка млада —
 Уз голу душу крст им је — све!..

Набрано чело жалосна оца
 Пита се тијо: камо ће вила?
 Камо је носе уморна крила?
 А одјек речи посестре драге
 Још му у души умилно звони:

„Децо моја расплакана!
 Не тужите у самоћи:
 Ја вам носим бела дана
 А Бог ће вам благ помоћи!“...

„Камо је носе уморна крила?“
 Пита се дуго... дуго... дуго...

II.

Скупили се млада тићи
 Да прославе дан;
 Изабрали дично место —
 Ох, „Слободин“ стан!...

Из ока им радост сија,
 Весо им је глас;
 У слободи срца виде
 Прежељени спас...

Скупила их млада воља,
 Рукује их над;
 А радосно поздравља их
 Неусиљен рад.

У даљини, у туђини
 Српски им је глас!
 И чује се...и ори се...
 Та он им је крае!!!

Питају се: да л' ће когод
 Да им поздрав да?
 Да ли когод за њи мари?
 Да ли за њи зна?...

Тешкају се... тешкају се...
 Биће госта ког!
 И где куцну.. О, кога ли
 Доведе им Бог?

„Слободно! — Овде је „Слобода!“...

Лепа вила улази тијо...
 „Добро нам дош'о, госте премио!“
 „А здраво да сте, децо јунака!
 И ваша снага нека је јака....
 Сви здрави да сте! Па ме почујте,
 Почујте, сеју, примите благо,
 Што вам га даје вољно и драго!“

„Шта рече, сестро? Ја, какво благо?
Та ето крило празно ти стоји...
Не сија ништа из руку твоји....
Камо ти благо??.
До руже рујне, што мило дрхти
На груд'ма твојим—невиди с ништа!“

„Благо се ово видети не да!...
Ал' опет треба да га познамо.
Из срца иде у срце само!...
Отвор'те груди!...“

„У јединству нек' се снажи
Лепом слогом сталност наша;
Кад мелема народ тражи —
Нека нађе: дела ваша!...“

„У озбиљном, свесном раду
Дочекујте лепше дане...
И душмани нек се знаду:
Е ће сунце, да нам гране!

„Та из ваше кренке воље
Српски живот нек' се роди;
А робље ће бити боље —
Кад се нађе у слободи!

„Свест“ нека вам даде крила;
А благослов пружа — вила!!!“

„Хвала, сејо!!!“

Митар Момирски декламује за тим: „Барјактаровиће“ од Јакшића. Осећајући снагу јакшићеве живе речи, живо је и нама претстави.

Ђена Павловић чита погођено: „Смрт Омера и Мериме“, народну песму, која се — на радост нашу — Чесима и Словацима јако допала.

Јован Поповић чита за тим свој кратак нацрт: „О Хомеру, његовој Илијади и нашим народним песмама.“

Свестан и озбиљан рад овога брата, који се сада већ око упознавања грчки класика, наиме Хомера, и својствености свога језика брижљиво пашти, поздрављен би топлим поздравом.

Митар Момирски прочита на то: „Црногорство“ од Ј. Игњатовића. Како започе ту красну црту са: „А знате ли како се створи та Црна Гора“ — сназисмо на лицу мили гостију, који по свој прилици

„А и ружу — кад сназисте —
И њу ће вам дати сеја,
Нек вас сећа цветак ови:
Цветни дана душанови; —
Ал' и оног' црног греја
Што косовску снагу сломи,
Кад севнуше злобни громи
Кивна брата и небрата!..
Румена је... Ал' то није
Боја њена, богодана,
Девојчету груд што згара...
То је она румен стара:
Што нас сећа љути рана,
Које видат' скоро ваља!..
Румен — што се крвцом зове,
Те нас сећа на дедове,
Што пролише крвцу свету
У сретноме у терету:
За — слободу!...“

„За слободу, сејо?“

„Хај, слободо, златни цвете!
Што у рајском врту клијаш
По сред' зрака слободнога!
Расцветај се, да засијаш,
За калнаком рода мога!“..“

то не знаше, да ће их тај одговор јако занимати. И заиста лепо им каза читалац, који у „Слободи“ декламовање баш збиљски негова. — Једно нас само дубоко гану, кад се сетисмо, да перо тог врсног, одличног писца

Сад' нас усрећи „беседом“ својом брат наш Фрања Мањхал, Чех, у којој нам ватрено рече од прилике ово: Ми Чеси, ми Срби, ми Руси, ми Словаци . . . ми Пољаци, ми Словени: моћни смо — као Словени; а та нас моћ само усрећити може, усрећити хоће!...

Ето вам, сад реците: да несмо Духове славили — у Москви. Честити брат овај, толико нам проучи језика, да се многим надамо! Евала!...

Јован Грчић прочита на то „Споменицу светковинску“, у којој се будући чланови „Слободе“ брацки поздрављају, с додатком, да се постарају, да од садањи врснији буду, да народу своме, као прави синови „свешћу“ светле, и т. д. —

За тим се прочитају имена „свију“ досадањи чланова, свију помагача књижнице друштвене, имена уредника, који нам вољно листове даваше и т. д.

Топло „Слава!“ указа им топлу захвалу.

Тајник захвали на то Чесима и Словацима, који нас посетом усрећише и почем се писмена захвала Господину Лишки, председнику, предаде — светковини беше крај.

Ето, толико „могосмо!“

Славу нам телеграмом поздравеше браћа из Беча и Арада. Хвала им! . . .

Миленко.

Књижевне белешке.

* Добисмо „Кратки преглед хармоније у свету. I. Наука о осећању. Написао Милан Кујунџић.“ Писац је то дело своје веома јасно и лепо српски написао, да ти се све мили читати. За доказ томе, као да му и правац у тој радњи означимо, нека иде за углед ово: „Снагу и материју, душевност и телесност схватити не као истоветност „идентичност“ (идеализам и материјализам), и не као две ствари у „потчињености“ међу собом, па не ни као „слагање“ њихово (синтезизам), него као спољашњост и унутрашњост, као два облика једне исте ствари, који облици по томе што имају једну исту ствар треба да су један с другим у хармонији, у складности, — то је главна црта коју смо тежили да изнесемо на видело.

Схватити живот душевни и живот снаге у опште не као неку супстанцију — на ма како чаролијска била — и не као најсуптилнију ма-

терију, која се из тела лучи, него као унутрашњост свакога делића стварног, као израз свакога тела пред самим собом, — то је цео кључ нашем погледу на свет.

Овај поглед ми бисмо могли назвати чистим натуралним, „природничким“, за разлику од два најобичнија философска правца, која су тежила, да се апсолутном „истовешношћу“ отргну од дуализма. То су били идеализам и материјализам. Њих бисмо са две слике могли јасно карактерисати. Први је био звездана ноћ. Други је сунчани дан.

У првоме иде поглед у бескрајност, пред нама су силни светови, наше се очи с њима разговарају. Али је око нас све тамно, мирно, студено; све је студено осим наших груди, у којима трепере милијун жижака. Каткад обасја месечина, ми гледамо свет око нас у величанственим цртама, али је светлост наша тек позајмљена, све је око нас још једнако мирно, студено, бледо. . .

Друкчије је на дану. Поглед не налази ништа у даљној просторији, он се не окреће сунцу јер га сунце засењује, него се окреће свету поред себе, тај се свет шарени, он се бори, он се креће, он живи! Поглед се окреће од бескрајности, он гледа сваку ситничу око себе, он се креће поуздано међу таласима око себе, — али он се губи често у мору тих светлих појединости, он не види оних величанствених црта што их ноћ пред нас износи. . . .

А шта је посао науке, по нашем мишљењу? Посао је њезин, да оба ова света пред нас изнесе. Она не сме остати на апсолутном гледишту једнога или другог, јер и у једном и у другом исказује се део природе у особитим облицима својим. Али она не сме састављати ни одломке од једнога и од другог у шарен мозајик, као што је то често покушавано (дуализам), јер тим би се изгубио карактер науке.

Као што астроном и у сред дана прати ток даљних светова, тако и наука из средине живота ваља да продире до бледих граница целокупности своје; у светлости потпуној, у свести о свима појединостима, у бурама живота ваља да потражи оне исте величанствене црте, што у ноћи онако нехотице пред очи излазе.

А све то наравно на основи стварној, пред лицем дневне сунчане светлости, дакле из прве руке, а не у боји позајмљене месечеве зраке, — не да се за љубав даљних светова распростире свуда хладна ноћ.

Зором могли бисмо назвати природну науку. Даном могли бисмо назвати психолошку науку. Вечером могли бисмо назвати уметност и веру.

Ноћ полагамо бега испред зоре, из зоре се развија дан, који је представник науке, који даје праву боју и одредбу свему што иде у науку, а вече излази као сјајна круна дану. Шта видимо даље иза тога вечера? Опет ноћ, ону исту ноћ од које се зором отржемо. . . То је при-

родан ток свакога погледа људског, то је природан поглед свега што је живело и што ће живети.“

Књигу је ову „прегледала и одобрила школска комисија“. Цена јој је 50. н. а. вр. а може се добити и у уредништву овога листа. Ми је препоручујемо свима пријатељима наше књижевности.

* Милош С. Милојевић, секретар трговачког суда у Београду, „издаваоц и уредник „Перуна“, казује: „Као природним представницима осталих Срба, ван данашње кнежевине, у дужности нам је тежка задаћа, да, покрај себе, и овима дамо суштаствене ране и животвореће народње силе којом би бар остали истим којим и припадају, и да би највећма што се може грјешити згрјешили, кад би их само са забавним стварима упознали, о томе нема никакве сумње. Овим руковођени и желећи да у том правцу, према нашим силама, србској књижевности припомогнемо, решили смо се да од 1. Августа ове године почнемо издавати повремено научан лист под именом „Перун.“ Садржај његов дјели се на два главна дјела. I. дје о доносиће саставе и чланке искључиво о славенским а нарочито србским стварима као: о историји, филолоџији, географији, етнографији, књижевности, митологији, свим гранама права, о причама, пословицама, загонеткама, непечатане пјесме, обредима разним, обичајима, музици, играма, развалинама градова, цркви, мостова, вароши, манастира, о гробљама, варошима, и знатнијим мјестима како садањим садањих Срба и Славена, тако исто и старим старих Срба и Славена. У II. дјелу печатаће се састави и чланци: о енциклопедији права, о теорији грађанског, казнителног, трговачког, финансијског, полицијског права, о практикама истих у нас и у осталих држава и привађања најзнатнијих пресуда грађанских и кривичних са изслеђењама, о теорији и пракцици међународног права, о теорији администрације и о пракцици истог у нас и осталих, о теорији обштинског права и о пракцици истог у нас и осталих, о теорији и пракцици статистике и политичне економије у нас и осталих, о теорији и пракцици судске медицине, разних поступака у нас и осталих. Осим овога доносиће и критике на рђаве правце побројаних наука, но не на поједине личности.“

„Од какве је и колике важности за нас познанство са осталим славенским племенима и ових с нама нетреба док ивати, јер је већ доказано, нити је нужно наводити изречење свију научених мужева славенских: „да ниједно племе, без познанства са осталим својим родственим славенским племенима, не само не може ништа велико и огромно учинити, него као народ ни обстати.“ А од какве је и колике важности и користи знање и познанство наука с којима смо непрестано цијелог вјека у тесној свези, а особито за оне који су се тим наукама у пракцици посветили и по њима служе, па их због несретних о-

колности немогоше свршити или свршивши немадоше средства усавршити, најбоље ће моћи оцјенити чиновници судске и полицијске струке. Састави и чланци печатаће се оним правописом којим их сачинитељи напишу, а тако исто имају подпуно равенство сви пет нарјечија српског језика која цркв. слав. њ мјењају на *и, е, је, ије, и ја*. Чланци на осталим слав. нарјечијама с преводом српским биће напечатани“.

„Перун“ ће почети излазити „само ако нуждан број уписника буде, с напредположеним новцима, а што се материјала тиче за сада има уредник прилично сатрудника, а и у будуће ваљда ће их се наћи, те тако с те стране неће бити оскудице.“ „Перун“ ће излазити у две свеске месечно и то 15. и 30., а свака свеска за сада и неће по 5 печатаних табака, доцније по уписницима и ове ће се свеске увећати до 15. печатаних табака. Цена му је за Србију и српске земље у Турској 120 гр., за српске и славенске земље у Ауерији 16 фор. Претплата са пошљањем новаца трајаће до Св. Илије ове год. Скупљачи за труд добиће 11. екземплар.

* Герасим Петрановић, архимандрит у Задру, јавља, да ће и за ову годину изаћи „Српско-далматински магазин,“ и да не ће ни мало заостати иза пређашњих, што се тиче кориснога и разноврснога садржаја. Цена му је 60 н. а. вр. Имена претплатника или новци шаљу се или самоме писцу или уредништвима „Матице“ и „Данице“ у Новом Саду, или уредништву „Виле“ у Београду.

Г л а с н и к.

* Друштво за повестницу и старине југословена у Загребу имало је ових дана свој састанак, на којем је и то закључено, да се дигну оних 500 фор. који су од наместничког већа одобрени, на копање гробова хрватских краљева у Спљету; да се на главну скупштину одгоди позив југословенске академије, да би се друштво за повестницу и старине у њу стоило. Истом приликом у записник је забележена искрена захвала дру Петру Матковићу, који је одбор известио у кратко о сјајном успеху народописне изложбе у Москви. Одбор за излог народописни у Москви изјавио је друштву за повестницу и старине југословенске најтоплију захвалу и признање за то, што су крајеви са славенског југа добро били заступљени на излогу.

* Жао нам је што морамо јавити, да се друштво гимназијске омладине у Винковцима и Карловцима разишло.

* У Сакулама, у панчевачкој регименти, основали су врени Срби читаоницу.

БИБЛИОГРАФИЈА.*)

Србске књиге.

БЕСЕДА, говорена у граду при освећењу водице, 30. Априла 1867. год. одъ Архиепископа Београдскогъ и Митрополита Србскогъ господина Михаила. Печатня А. Андрића. На 4-ни, 2. л.

ПРОГРАМЪ ЗА НОВОЗАВЕДЕНУ ШКОЛУ МАЛОЛЕТНЕ ДЕЧИЦЕ одъ две пуне до седамъ година у Београду. Уредіо Татомиръ Миловукъ Парохъ Бузирскій основатель и управитель ове школе. У Београду у државной штампарији 1867. На 8-ни, 8. стр. Стоји?

НАУКА О ОСЕБАЊУ. Написао Милан Кујунџић, заступник професора философије у великој школи. „Прегледала и одобрила школска комисија.“ Други наслов: Кратки преглед хармоније у свету. Део први. У Београду, у државној штампарији 1867. На 8-ни, 4. л. 116. стр. Продаје се по 5 гроша (50 новчића.)

*) Да би ова библиографија што потпунија могла бити, умољавамо лепо све издаватеље и списатеље наше, да би нам љубав имали послати од сваке књиге, коју на свет издаду, по један примерак, или бар потпун и веран наслов сваке књиге. У.

САДРЖАЈ.

Репрезентативна система. Државоуправна расправа од Ђорџа Вукићевића. III. Политичка права, а наине право избора заступника. — Краљев стегоноша. — Мој албум. (Продужење.) — Вукашин, уломак из трагедије кнеза црногорског Николе. (Свршетак.) — Биљка што је негујемо (Продужење.) — Подлистак: Светковина „Слободе“ у Пожуну. — Књижевне белешке. — Гласник. — Библиографија. —

Ово је посљедњи број од ове четврти. Њиме истиче претплата свима, који су на по године платили. С тога умољавамо лепо све те наше претплатнике да се пожуре у шиљању нове претплате. Уједно опомињемо и наше дужнике да поплаћају своје дугове, јер ћемо иначе приморани бити обуставити им шиљање нашег листа.

Претплату за Србију прима и књижара А. Добровојевића у Београду. Иста књижара води бригу о томе, да наши претплатници из Србије своје листове уредно добијају.

Издаје: Матица Србска.

Уређује: А. Хаџић.